

Naar een *next economy*

TEKST LEONIE WENDKER
FOTO HARRY COCK

Hoe kan een op hernieuwbare energie en een beperkte uitstoot van CO₂ gebaseerde economie een wenkend perspectief bieden voor Noord-Nederland en voor de regio Groningen-Eemshaven in het bijzonder? Het IABR-Projectatelier Groningen werkt die vraag nu uit. De resultaten zijn in april 2016 te zien tijdens de zevende Internationale Architectuur Biennale Rotterdam. Een interview met ateliermeester Jandirk Hoekstra (H+N+S Landschapsarchitecten).

Wat is de insteek van het Projectatelier Groningen?

'We starten vanuit de energietransitie. Wat kan die bijdragen aan een economisch perspectief voor deze regio? Wat betekent die voor de ruimtelijke orde en de ruimtelijke kwaliteit? Uiteindelijk willen we één consistent betoog houden over de kansen en de consequenties van de energietransitie. Dat is een belangrijk onderdeel van de opdracht aan ieder bureau (zie kader, red.) dat meewerkt aan het Projectatelier Groningen: stem onderling af tijdens het ontwerpend onderzoek.'

De bureaus die aan het ontwerpen zijn, komen niet uit het Noorden. Is daar bewust voor gekozen?

'De Internationale Architectuur Biennale Rotterdam wil graag de meest geschikte bureaus betrekken bij de vraagstukken waar ze aan werkt, het liefst een combinatie van internationale, nationale en regionale ontwerpteams.

'Volgens mij is er een mooie mix ontstaan. Een Belgisch bureau (MAAT) gaat werken aan de opgave op het hoogste schaalniveau (Noordzee-Noord-Nederland). Een Nederlands bureau gespecialiseerd in energietransitie (Quintel) werkt een scenario voor stad en regio Groningen uit. Een Gronings bureau (E&E Advies) ontwikkelt een economisch perspectief. Het Atelier Stadsbouwmeester Groningen gaat werken aan een toekomstperspectief voor de stad met 2040 als stip op de horizon. Van Paridon en de Groot Landschapsarchitecten uit Amsterdam richt zich op de ruimtelijke verschijningsvorm van het energielandschap in regio Groningen. Ook werkt het met DAAD en Enno Zuidema Stedebouw mee aan de verkenning voor een duurzaam en veilig Onderdendam 2040 die we in nauwe samenspraak met de lokale werkgroep Houd Onderdendam Overeind gaan doen, gebaseerd op het aardbevingsbestendig en energieneutraal maken van het woningbestand in het dorp.

Dus ik vind dat er een mooie balans is tussen ontwerpende partijen en onderzoekers uit de regio en daarbuiten.'

Wat is de rol van de ateliermeester binnen het Projectatelier?

'De vraagstukken die op tafel komen zijn zo complex en verweven dat je met veel verschillende partijen om tafel moet. We willen overstijgende ideeën en concepten, en daar ga je samen naar op zoek. Als ateliermeester moet je zorgen dat je een vorm van energie met elkaar genereert, waardoor je wordt opgestuwd en met elkaar verder komt.'

Hoe bent u uitgekozen?

'Ik ben gevraagd door Maarten Hajer, hoofdcurator IABR-2016, met wie we in het verleden op een prettige manier hebben samengewerkt en George Brugmans, directeur van de IABR. Verder discussiëren we met ons bureau veel over deze onderwerpen en de bijdrage van het

ontwerp binnen de energietransitie. Het ontwerp heeft eigenlijk een bescheiden rol, maar in de praktijk komt het meteen in beeld omdat er al gauw wordt gesproken over bijvoorbeeld overlast en (horizon-)vervuiling. De ruimtelijke kwaliteit is dus een onderdeel van de discussie dat wel meteen naar voren komt. Ook heb ik ervaring met veel van dit soort ateliers, met begeleiden, ideeën ontwikkelen en de energie erin houden. Ik ben geen psycholoog, maar ontwerper. Dus als de sfeer niet goed is of de discussies doodslaan, heb ik geen magische woordcombinatie om de dialoog weer op gang te brengen, maar als de basis de inhoud is, kan ik van daaruit goed uit de voeten.'

Waarom heeft Groningen het thema 'Naar een nieuw Energielandschap' gekregen en niet 'De Gezonde Stad', terwijl de stad met dit thema ook voorop wil lopen.

'Als je het in Nederland over een regio hebt waarbij energietransitie aan de orde is, dan heb je het wel over Groningen. Je hebt nergens in Nederland zo'n grote herstructureringsopgave waar je op zou kunnen meeliften. Daarbij is er ontzettend veel kennis over energie en zijn er veel bedrijven en organisaties gevestigd die in deze sector werkzaam zijn. Groningen is dus een meer dan logische keuze voor deze thematiek.'

Wat ziet Groningen terug van het Project-atelier?

'Ik heb niet de illusie dat we resulteren in een traject van voorlopig ontwerp naar definitief ontwerp naar bestek. Maar ik hoop dat de onderzoeks- en ontwerpresultaten van het Projectatelier doorklinken in de uitvoeringsprogramma's, bijvoorbeeld in het structuurplan voor de gemeente Groningen. Dat geldt ook voor de regio. Zo komt er in Onderdendam een dorpsvisie. De oplossingen voor de energietransitie, die we in ons Projectatelier bedenken, kunnen daar in doorklinken. Dan zie je de resultaten dus wel echt terug. Ook proberen we onze ontdekkingen en vondsten in het meerjarenprogramma van Nationaal

Coördinator Groningen Hans Alders wortel te laten schieten. Zo kunnen we op allerlei beleidsniveaus een bijdrage leveren met de resultaten.'

Hoe zullen de resultaten landen op IABR-2016?

'Ja, daar moeten we nog verder over nadenken. Ik stel me voor dat er niet zozeer een plan, maar meer een verhaal komt over de ontwikkeling van de stad en de regio in het licht van energie, economie en ruimte. Met een blik naar de toekomst. Dat verhaal moet goed worden opgeschreven en verbeeld; we moeten het goed overbrengen. Op de vorige Biennale in Venetië heeft Rem Koolhaas het medium film veelvuldig ingezet, en dat werkte, dat kwam bij de bezoekers over. Of we kiezen voor een meer hightech oplossing, die we langs alle Groningse dorpen laten rijden in een vrachtwagen vol verhalen, beelden en mogelijkheden om te reageren. Hoe dan ook, we moeten de mogelijkheden en kansen die deze opgave met zich meebrengt tastbaar maken.

'Neem de polder bij Urk. Daar komen nieuwe generatie windmolens, een flinke slag groter dan de exemplaren die we nu kennen. En dan zie je hoe pover deze worden geïntegreerd in hun omgeving. Met bijvoorbeeld de voet van een windmolen kun je qua ontwerp nog veel winst behalen. Nou, dit soort oplossingen visualiseren, en dus laten zien dat het ook anders kan, dat zou een klein voorbeeld kunnen zijn van concrete oplossingen voor het energievraagstuk en de ruimtelijke inpassing.'

Wat is het vervolg?

'Er komen nog drie atelierdagen op de Academie van Bouwkunst, op 22 oktober, 19 november en 17 december. De onderzoeks- en ontwerp bureaus werken dan verder aan de opgave. De sessies zijn deels openbaar. De laatste anderhalf uur is er namelijk ruimte voor een soort resumé, mensen die bij eerdere bijeenkomsten zijn geweest of daarvoor zijn uitgenodigd kunnen aansluiten en meeden-

ken over de stappen die de ontwerpteams hebben gemaakt en hoe we die samen verder brengen. Tijdens Let's Gro, het inspiratiefestival van de gemeente Groningen op 20 en 21 november, presenteren we de tussenresultaten. Daarna bedenken we in welke vorm we de resultaten op de tentoonstelling in Rotterdam presenteren. Hopelijk in een vorm die makkelijk reproduceerbaar is, zodat we het resultaat ook in Groningen kunnen laten zien. Uiteraard willen we graag dat iedereen naar Rotterdam komt, maar uiteindelijk gaat het om het verhaal en de navolging die het hopelijk gaat krijgen voor de grote energietransitie in deze regio.' ♦

IABR & Groningen

De Internationale Architectuur Biennale Rotterdam (IABR) doet permanent onderzoek naar de toekomst van de stad. Het thema van de zevende editie is *The next economy*: wat is de relatie tussen ruimtelijk ontwerp en de (toekomstige ontwikkeling van de) economie? Belangrijk middel daarbij zijn de Projectateliers, met IABR en een (meestal stedelijke) overheid als gezamenlijke opdrachtgever. Groningen is een van de drie Projectateliers. Hier werkt IABR samen met de provincie Groningen, gemeente Groningen, Eemsdelta\EZ en de Regio Groningen-Assen. Verder zijn er Projectateliers in Rotterdam (De Productieve Stad, circulaire maakeconomie) en Utrecht (De Gezonde Stad, zorg en vergrijzing). De uitkomsten van de Projectateliers zijn vanaf april op de tentoonstelling van IABR-2016 te zien. www.iabr.nl